

Aneta Narolska
Uniwersytet Zielonogórski

IRENEUSZ SIKORA (1952-2016). WSPOMNIENIE O PROFESORZE I BIBLIOGRAFIA PRAC NAUKOWYCH

Profesor Ireneusz Sikora zapisał się w mojej pamięci nie tylko jako doskonały nauczyciel i badacz kultury drugiej połowy XIX wieku, ale także jako wielki miłośnik literatury pięknej, muzyki dawnej oraz rodzimych krajobrazów.

Pierwsze wspomnienie – odległe, ale ciągle niezatarte – wiąże się z Profesorem jako świetnym dydaktykiem, pracownikiem Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, literaturoznawcą urzęczonym dziedzictwem modernizmu. Prowadzone przez niego zajęcia poświęcone europejskim kontekstom twórczości literackiej okresu Młodej Polski stawały się źródłem autentycznej fascynacji literaturą wszystkich uczestników kursu. Tę szczególną umiejętność opracowywania oryginalnych i ciekawych programów zajęć dydaktycznych Profesor Sikora wykazywał w całej swojej wieloletniej nauczycielskiej pracy. Nie poprzestawał na prezentacji arcydzieł, lecz niestrudzenie przypominał studentom pisarzy zapomnianych, odkrywał drugorzędnych.

Metodyczne kompetencje Profesora Sikory odzwierciedlały się w jego naukowych pracach. Był już wtedy autorem rozprawy habilitacyjnej zatytułowanej *Literatura Młodej Polski w szkolnej edukacji polonistycznej. (Od końca XIX wieku do 1990 roku)*, w której łączył swe pasje naukowo-dydaktyczne. W tym duchu będą utrzymane liczne dalsze publikacje Autora: szkolne edycje *Wesela*, poezji Kazimierza Przerwy-Tetmajera, Bolesława Leśmiana; opracowania lektur szkolnych w książkach pomocniczych dla nauczycieli – *Zadaniach do lektury* pod redakcją Tadeusza Patrzalka i Gertrudy Wichary czy *Lekcjach czytania. Eksplicacjach literackich* prezentujących francuski wzorzec pracy z tekstem, wprowadzony do warsztatu polonisty przez Aleksandra Wita Labudę i Władysława Dynaka; a wreszcie książka *Czytanie młodopolskich arcydzieł. Szkolny paradygmat lektury* (Zielona Góra 2007).

Rozprawy z zakresu recepcji modernistycznego piśmiennictwa w szkolnej edukacji polonistycznej, podobnie jak i prace metodyczne, stanowiąc niezwykle ważny składnik dorobku naukowego Profesora, nie są jednak – jak się wydaje – najważniejszą jego częścią. Dopełniały raczej dzieło historyka literatury i wielkiego jej miłośnika. Począwszy od przygotowanej pod kierunkiem prof. dra hab. Jacka Kolbuszewskiego pracy magisterskiej *Mit jako wartość regionalna*, wieńczącej ukończone z wyróżnieniem studia polonistyczne, w polu zainteresowań naukowych Profesora Sikory znalazła się rodzima literatura. Dysertację doktorską, napisaną pod kierunkiem tego samego promotora, Profesor Sikora obronił w roku 1981. Jej temat – *Symbolika roślinna w poezji Młodej Polski* – powraca wielokrotnie w różnych ujęciach w późniejszych badaniach i publikacjach Autora. W roku 1987 ukazała się książka *Symbolika kwiatów w poezji Młodej Polski*, w 1992 prace *Przyroda i wyobraźnia. O symbolice roślinnej w poezji Młodej Polski* oraz *Mowa kwiatów. Symbolika roślin, kwiatów i kolorów*, w roku 2007 – *Młodopolska florystyka poetycka*; powstawały też związane z tym tematem popularne edycje młodopolskich utworów oraz liczne artykuły naukowe dotyczące liryki epoki. Prace z tego okresu, łączącego się z zatrudnieniem Profesora Sikory przede wszystkim w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, najpełniej charakteryzują profil jego badań naukowych. Wielokrotnie podkreślał, że w centrum jego zainteresowań znajduje się historia literatury polskiego modernizmu. Z czasem przecież owe zainteresowania zaczęły się poszerzać o pisarstwo pozytywizmu, a zwłaszcza naturalistyczne inspiracje w polskim piśmiennictwie schyłku dziewiętnastego stulecia. Ich rozwój nie nastąpił już jednak we Wrocławiu.

Wieloletnia praca Profesora Ireneusza Sikory nad epistolografią Elizy Orzeszkowej rozpoczęła się w Zielonej Górze. To w tutejszej Wyższej Szkole Pedagogicznej, późniejszym Uniwersytecie Zielonogórskim, począwszy od roku 1997, zajmował on stanowisko profesora historii literatury polskiej XIX wieku. Piszącej te słowa ówczesnej doktorantce zaproponował temat dysertacji doktorskiej o twórczości powieściowej autorki *Nad Niemnem*. Odtąd też systematycznie zgłębiał tajniki pisarstwa Orzeszkowej, a ostatni – częstochowski okres swej pracy w całości poświęcił badaniom jej piśmiennictwa intymistycznego.

Pierwsze przejawy wspomnianych zainteresowań naukowych stanowią dwa tomy zainicjowane i współredagowane przez Profesora: *Poznawanie Orzeszkowej. W stulecie śmierci (1910-2010)* (Częstochowa-Zielona Góra 2010, red. wraz z Anetą Narolską) oraz *Metaliterackie listowania. List jako dokument świadomości literackiej pisarza* (Częstochowa 2012, red. wraz z Agnieszką Czajkowską). Jako profesor Akademii im. Jana Długosza pierwszą z wymienionych prac uzupełnił częstochowską serię wydawniczą *Jubileusze Pozytywistów*, drugą zaś rozpoczął cykl publikacji dotyczących korespondencji pisarki. W następnych latach powstawały rozprawy, które –

jak się okazało – stanowiły kolejne części przygotowywanej przez Profesora książki *Orzeszkowej listy o literaturze. Z badań nad epistolografią pisarki*. Książka już się nie ukazała. Wydanej w roku 2016 pracy *Utajony romantyzm. Eliza Orzeszkowa a tradycja romantyczna* Profesor także nie doczekał. Na krótko przed śmiercią przesłał swe niedokończzone prace autorce tego wspomnienia z prośbą o naukową opiekę nad nimi. Dzięki życzliwości i wsparciu dra hab. prof. UZ Radosława Szybera ukazują się w „Filologii Polskiej. Rocznikach Naukowych Uniwersytetu Zielonogórskiego”.

Był Profesor Sikora prawdziwym filologiem. Czerpał głęboką radość z czytania literatury pięknej. Książki zabierał ze sobą wszędzie. O rozległości jego zainteresowań świadczą nie tylko jego publikacje naukowe, ale relacje z lektur takie, jak ta: „w wolnych chwilach czytam Rzepińskiej historię malarstwa europejskiego, antologię poezji francuskiej Ważyka i prozę Olgi Tokarczuk”. Donosił o tym na pięknych pocztówkach-reprodukcjach obrazów sławnych mistrzów. Inne natomiast przysyłał ze swych podróży. W zapisanych na odwrotach kart z rodzimymi pejzażami notatkach pobrzmiwia umiłowanie swojskiej przyrody. Eksplorując Kaszuby – ubolewał, że „te ładne miejsca są opuszczone przez turystów, od kiedy otwarta jest TURCJA, GRECJA, CHORWACJA, ITALIA, HISZPANIA...”; odpoczywając w Karkonoszach – odkrywał, że „nadal warto cierpliwie deptać po szlakach...”. Każdego roku w drugiej połowie sierpnia wyjeżdżał do Paradyża w Gościkowie, by uczestniczyć w festiwalu muzyki dawnej „Muzyka w Raju”. Była w Profesorze wielka wrażliwość na piękno i ogromna jego potrzeba.

W historii literatury polskiej Profesor Ireneusz Sikora zapisał się przede wszystkim jako sumienny i cierpliwy badacz rodzimego pisarstwa, w doświadczeniu studentów – jako doskonały nauczyciel, we wspomnieniu przyjaciół – jako wrażliwy i skromny człowiek. Pracę w Zielonej Górze rozpoczął wspólnie z przyjacielem – Bogusławem Pfeifferem – specjalistą w dziedzinie kultury baroku, wcześniej także pracownikiem Uniwersytetu Wrocławskiego. Bogusław Pfeiffer zmarł nagle we wrześniu 2010 roku. W opublikowane w „Pamiętniku Literackim” jego zdjęcie Profesor Sikora wpatrywał się ze smutkiem. Dziś już obydwaj patrzą na nas tylko z fotografii, żyjąc jedynie w naszej pamięci.

*

Ireneusz Sikora (1952-2016) – doktor habilitowany w zakresie literaturoznawstwa, w latach 1983-1985 adiunkt w Instytucie Filologii Polskiej WSP w Szczecinie, w latach 1985-1997 adiunkt w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, w latach 1997-2001 profesor nadzwyczajny w Instytucie Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze, w latach 2001-2009 profesor nadzwyczajny w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego, w latach 2009-2014 profesor nadzwyczajny w Instytucie Filologii Polskiej Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

BIBLIOGRAFIA PRAC NAUKOWYCH

Monografie

- Symbolika kwiatów w poezji Młodej Polski*, Szczecin 1987 („Rozprawy i Studia”, t. 18).
Róże, lilie, tuberozy. Młodopolskie wiersze o kwiatach, wyb., układ i wstęp I. Sikora, il. W.B. Krasulak, M. Wiśniewska, Szczecin 1988.
Antologia liryki Młodej Polski, wstęp, wyb. i oprac. I. Sikora, Wrocław 1990 (Nasza Biblioteka).
Mowa kwiatów. Symbolika roślin, kwiatów i kolorów, wyb. i układ I. Sikora, oprac. graf. i il. M. Marchwicki, Wrocław 1992.
Przyroda i wyobraźnia. O symbolice roślinnej w poezji Młodej Polski, Wrocław 1992 („Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 1438).
W kręgu Salome i Astarte. Młodopolskie wiersze miłosne, wstęp, wyb. i oprac. I. Sikora, Wrocław 1993.
Literatura Młodej Polski w szkolnej edukacji polonistycznej. Część I: Od końca XIX wieku do 1939 roku, Wrocław 1995 („Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 1695).
Literatura Młodej Polski w szkolnej edukacji polonistycznej. Część II: Młoda Polska w szkole PRL (1945-1990), Wrocław 1995 („Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 1764).
Lubię, kiedy kobieta... Młodopolskie wiersze miłosne. Antologia, wyb. i posłowie I. Sikora, Wrocław 1995 (Polska Liryka Miłosna).
Łabędź i lira. Studia i szkice o literaturze Młodej Polski, Zielona Góra 2001.
Czytanie młodopolskich arcydzieł. Szkolny paradygmat lektury, Zielona Góra 2007.
Młodopolska florystyka poetycka, Wałbrzych 2007.
Młoda Polska i okolice, Zielona Góra 2009.
„Utajony romantyzm”. Eliza Orzeszkowa a tradycja romantyczna, Zielona Góra 2016 (współautorka: A. Narolska).

Szkolne i popularne edycje utworów

- S. Wyspiański, *Wesele*, wstęp i komentarz I. Sikora, wyd. 2, Wrocław-Gdańsk 1989 (Nasza Biblioteka).
K. Przerwa-Tetmajer, *Wybór poezji*, wstęp i komentarz I. Sikora, Wrocław 1991 (Nasza Biblioteka).
K. Przerwa-Tetmajer, *Mów do mnie jeszcze... Wybór*, wyb. i posłowie I. Sikora, Szczecin 1992 (Biblioteka Amorka).
Ogrody miłości – przyjaźń czy kochanie? Antologia romantycznej liryki miłosnej, wyb. I. Sikora, Wrocław 1998.
B. Leśmian, *Ogrody... erotyki*, wyb., wstęp i oprac. I. Sikora, Wrocław 1999 (Klasyka Poezji Polskiej).
J. Kasprzowicz, *Ogrody liryki*, wyb. i oprac. I. Sikora, Wrocław 1999 (Klasyka Poezji Polskiej).
K. Przerwa-Tetmajer, *Ogrody... erotyki*, wyb., wstęp i oprac. I. Sikora, Wrocław 1999 (Klasyka Poezji Polskiej).
S. Wyspiański, *Wesele*, przewodnik po lekturze i red. objaśnień I. Sikora, wyd. 3, Wrocław 1999 (Nasza Biblioteka).
A. Dygasiński, *Opowiadania i nowele łowieckie*, wstęp, wyb. i oprac. I. Sikora, Wrocław 2003 (Biblioteka Klasyki Łowieckiej).

Artykuły i rozprawy

- Mit o Liczyrzepie. Materiały do dziejów motywu*, „Wierchy” 1977, R. 46, s. 274-278.
Mowa kwiatów. Z badań nad literaturą popularną przełomu XIX i XX wieku, „Literatura Ludowa” 1978, nr 4-6, s. 142-155.
Kreślenie krajobrazu. Wiersze o Ziemi Jeleniogórskiej, wstęp i wyb. I. Sikora, „Rocznik Jeleniogórski” 1979, t. 17, s. 209-229.
Jednodniówki Związku Podhalań, „Wierchy” 1980, R. 49, s. 389-392.
Mit o Liczyrzepie w literaturze niemieckiej, czeskiej i polskiej do 1939 roku. Próba analizy porównawczej, „Rocznik Jeleniogórski” 1980, t. 18, s. 191-208.
Mit o Liczyrzepie w literaturze polskiej po 1945 roku, „Rocznik Dolnośląski” 1980, t. 7, s. 283-301.

- O literackości przewodników górskich*, [w:] *Góry w polskiej literaturze współczesnej. Sympozjum. Kraków 9 i 10 listopada 1979*, Kraków 1981, s. 17-27.
- Młodopolska wyobraźnia poetycka. Badania tematologiczne nad liryką Młodej Polski*, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1981, R. 36, (Seria A), Wrocław 1983, s. 129-142.
- Symbolika przestrzeni naturalnej w poezji Młodej Polski*, „Prace Literackie” 1983, t. 24, s. 111-155 („Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 710).
- Świat roślinny w kulturze ludowej i folklorze literackim*, „Literatura Ludowa” 1983, nr 2, s. 35-48.
- Młodopolska florystyka poetycka. Symbolika róży*, „Ruch Literacki” 1984, nr 3, s. 181-195.
- Motyw przyrody w dziele literackim. Stan badań*, „Litteraria” 1984, t. 15, s. 7-29.
- Twórczość poetycka Kornela Makuszyńskiego*, [w:] *100-lecie urodzin Kornela Makuszyńskiego. Materiały z sesji naukowej*, red. T. Szczepanek, J. Darowski, E. Gawład, Zakopane 1984, s. 69-82.
- Tetralogia huculska Stanisława Vincenza*, „Odra” 1985, nr 2, s. 47-51.
- Asfodele, liany, tuberozy. O młodopolskiej florystyce poetyckiej*, „Poezja” 1986, nr 7/8, s. 134-142.
- Symbolika drzew w poezji Młodej Polski*, „Prace Literackie” 1986, t. 26, s. 23-49 („Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 878)
- Mifkac regionalnaja cennost*, [w:] *Regionalni prvky v lifiernim textu z didactickeho hlediska. Sbornik prispěvku*, Brno 1988, s. 44-48.
- O młodopolskiej wersji romantycznego indywidualizmu*, [w:] *Dziedzictwo romantyczne w literaturze pozytywizmu i Młodej Polski*, red. E. Łoch, Lublin 1988, s. 307-320.
- Z flory swojskiej. O motywach roślinnych w poezji Młodej Polski*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Prace Instytutu Filologii Polskiej” 1989, nr 13, s. 71-89.
- O sławie poetyckiej Franciszka Karpińskiego. Eksplicacja fragmentu „Nurtu” Wacława Berenta*, „Język Polski w Szkole Średniej” 1989/1990, R. 4, z. 2, s. 188-195.
- „Związać ścisłym węzłem definicji...”. O poezji Heleny Raszki*, „Autograf” 1990, nr 1, s. 25-30.
- Łabędź i lira. O symbolice autotematycznej w liryce Młodej Polski*, [w:] *Autor i jego wcielenia*, red. E. Kuźma i M. Lalak, Szczecin 1991, s. 79-101.
- O zasadach filozofii stoickiej. „Marek Aureliusz mówi” Leopolda Staffa*, [w:] *Lekcje czytania. Eksplicacje literackie. Część 1*, red. W. Dynak i A.W. Labuda, Warszawa 1991, s. 211-220.
- „Ozimina” Wacława Berenta*, [w:] *Zadania do lektury dla klasy III i IV liceum i technikum*, red. T. Patrzalek i G. Wichary, Wrocław 1991, s. 33-35.
- Modernizm w badaniach Stanisława Kolbuszewskiego*, [w:] *Stanisław Kolbuszewski. Życie i twórczość*, red. W. Dynak, Wrocław 1992, s. 101-127.
- O recepcji literatury Młodej Polski w szkolnej edukacji polonistycznej w Galicji (do 1918 roku)*, [w:] *Studia z dziejów edukacji literackiej w Polsce XIX i XX wieku*, red. M. Ingot, Wrocław 1992, s. 45-85 („Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 1349).
- Interpretacje utworów młodopolskich w międzywojennym piśmiennictwie metodycznym*, „Prace Literackie” 1994, nr 33, s. 121-142 („Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 1601).
- Liryka Heleny Raszki*, „Pogranicza” 1996, nr 4, s. 18-26.
- Od Mazanowskiego do Kleinera. Literatura Młodej Polski w podręcznikach dla międzywojennej szkoły średniej*, [w:] *Teoria i praktyka kształcenia literackiego oraz językowego w latach 1918-1939*, red. L. Jazownik, Zielona Góra 1998, s. 151-165.
- Sztuka opowiadania w „Nurcie” Wacława Berenta*, „Almanach Historycznoliteracki” 1999, t. 2, s. 217-227.
- „Uspokojenie” Juliusza Słowackiego (fragment)*, [w:] *Lekcje czytania. Eksplicacje literackie. Część 2*, red. W. Dynak i A.W. Labuda, Wrocław 1999, s. 251-262.
- Młoda Polska w programach nauczania międzywojennego liceum*, [w:] *Polonistyka szkolna w latach 1918-1939. Koncepcje i polemiki, programy i ich realizacja*, red. L. Jazownik, Zielona Góra 2002, s. 101-122.
- Liryka Heleny Raszki. Szkic*, „Filologia Polska”, t. 1: *Trzydziestolecie polonistyki zielonogórskiej*, red. J. Brzeziński, Zielona Góra 2003, s. 149-160, 217-225.

- „Szyfrowe prace”. *Szkolny paradygmat lektury dzieła*, „Filologia Polska”, t. 2, red. I. Sikora, Zielona Góra 2005, s. 221-243.
- „Lękam się tego kierunku”. *Orzeszkowa czyta modernistów*, [w:] *Poznanwanie Orzeszkowej. W stulecie śmierci (1910-2010)*, red. I. Sikora i A. Narolska, Częstochowa-Zielona Góra 2010, s. 267-304 („Jubileusze Pozytywistów”, t. 6).
- „Są tam prawdy opokowe...”. *Eliza Orzeszkowa czyta Krasińskiego*, [w:] *Romantyczne repetycje i powroty*, red. A. Czajkowska i A. Żywiołek, Częstochowa 2011, s. 277-295 („Studia o Literaturze XIX i XX Wieku”, t. 1).
- „Uchronić od naśladowców Zoli piśmiennictwo nasze!”. *Eliza Orzeszkowa czyta naturalistów*, [w:] *Metaliterackie listowania. List jako dokument świadomości literackiej pisarza*, red. I. Sikora i A. Czajkowska, Częstochowa 2012, s. 125-142 („Studia o Literaturze XIX i XX Wieku”, t. 2).
- „Jest upostaciowaniem wyobraźni...”. *Eliza Orzeszkowa czyta Słowackiego*, „Filologia Polska”, t. 5: *W stronę literatury i języka*, red. M. Mikołajczak i K. Węgorowska, Zielona Góra 2013, s. 149-160.
- „Jeżeli ja nie opowiem, nikt nigdy wiedzieć nie będzie...”. *Rok 1863 w zapisach Elizy Orzeszkowej*, „Wiek XIX. Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza” 2013, R. 6, s. 347-372.
- „W tobie nadzieję kładę...”. *Eliza Orzeszkowa czyta Kochanowskiego. (Z badań nad epistolografią pisarki)*, „Ruch Literacki” 2014, R. 55, z. 3, s. 279-296.
- „Ależ bo gaduła, a płacziwy, a pobożny!...”. *Eliza Orzeszkowa czyta Kraszewskiego*, [w:] *Kraszewski i nowożytność. Studia*, idea i układ tomu J. Ławski, red. nauk. A. Janicka, K. Czajkowski, Ł. Zabielski, Białystok 2014-2015 (Przełomy/Pogranicza. Studia Literackie XIV).
- „Admiruję gorąco jej talent...”. *Eliza Orzeszkowa czyta Konopnicką. (Z badań nad epistolografią pisarki)*, „Filologia Polska. Roczniki Naukowe Uniwersytetu Zielonogórskiego” 2015 (1), s. 199-244.
- „Artysta największy”. *Eliza Orzeszkowa o Sienkiewiczu*, „Filologia Polska. Roczniki Naukowe Uniwersytetu Zielonogórskiego” 2017 (3), s. 216-227.
- Orzeszkowej dialogi z tradycją: europejska literatura dawna*, „Filologia Polska. Roczniki Naukowe Uniwersytetu Zielonogórskiego” 2018 (4), s. 67-86.

Prace redakcyjne

- Poznanwanie Orzeszkowej. W stulecie śmierci (1910-2010)*, red. I. Sikora i A. Narolska, Częstochowa-Zielona Góra 2010 („Jubileusze Pozytywistów”, t. 6).
- Metaliterackie listowania. List jako dokument świadomości literackiej pisarza*, red. I. Sikora i A. Czajkowska, Częstochowa 2012 („Studia o Literaturze XIX i XX Wieku”, t. 2).

Profesor Ireneusz Sikora opublikował około pięćdziesięciu recenzji w czasopismach: „Wierchy”, „Literatura Ludowa”, „Ruch Literacki”, „Pamiętnik Literacki”, „Odra”, „Nowe Książki”, „Zagadnienia Rodzajów Literackich”.